

Ніжинський краєзнавчий музей імені Івана Спаського
Національний заповідник «Глухів»
Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України
Історико-культурна асоціація «Україна–Туреччина»

**НОВІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
ПАМ'ЯТОК
КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ
В УКРАЇНІ**

**Збірник
наукових статей**

Присвячується захисникам України,
гідним нащадкам
славного козацького роду

Випуск 35

Ніжин – 2026

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського
(протокол № 1 від 5 лютого 2026 р.)
Вченою радою
Національного заповідника «Глухів»
(протокол № 2 від 18 лютого 2026 р.)

Редакційна колегія:
Титова О.М. (голова), Біляєва С.О., Виногородська Л.І.,
Зозуля С.Ю., Жукова С.П., Ніка О.І., Мошик І.В.

Відповідальний за випуск:
Зозуля С.Ю.

Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : зб. наук.
ст. / Титова О.М. (гол.), Біляєва С.О., Виногородська Л.І. [та ін.] ; Ні-
жинськ. краєзнавч. музей ім. І. Спаського, Нац. заповідник «Глу-
хів», Ін-т мовознав. ім. О. Потебні НАН України, Істор.-культ.
ас-ція «Україна-Туреччина». Вип. 35. Ніжин : Видавець П.П. Ли-
сенко М. М. 2026. 276 с.
ISBN 978-617-640-730-0

У черговому випуску продовжуваного видання «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» вміщено матеріали, які апробовані під час роботи однойменної щорічної науково-практичної конференції та присвячені результатам досліджень останніх років з української історії й мовознавства ранньомодерної доби.

Збірник розрахований як на спеціалістів – істориків, пам'яткознавців, археологів, мовознавців, так і на широкий загал читачів, поціновувачів історії й старожитностей козацької доби в Україні.

З М І С Т

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ

Жуковський Мирослав (Нікополь) Історико-археологічна спадщина козацької доби України у м. Нікополь Дніпропетровської області	7
Коваленко Оксана (Полтава) Археологічні дослідження нашарувань XVII–XVIII ст. в Опішному впродовж 2018–2019 рр.	13
Мазурик Юрій (Луцьк) Городище доби пізнього середньовіччя в селі Довгів на Волині	21
Баюк Віктор (Луцьк) Геральдичні кахлі рубежу XVI–XVII ст. із Володимира на Волині (за матеріалами рятівних досліджень 2023 року).....	27
Дідик Віктор (Харків), Зацепя Артем (Ізюм), Коровкін Анатолій (Чугуїв) Унікальна знахідка дерев'яних фортифікаційних конструкцій ранньомодерної доби на Сіверському Дінці (Харківська обл.).....	33
Прядко Олександр (Переяслав) Локалізація розташування села Попівка на південно-східній околиці Переяслава	40
Капуста Андрій (Микулинці) Глиняні люльки XVIII ст. зі Струсова: типологія, контекст і походження	46
Щербань Анатолій (Харків) Доля різьблених елементів цивільних споруд Війська Запорозького Низового	54
Тищенко Валентина (Київ) Художньо-стилістичні, композиційні та технологічні особливості вишитих монохромних обрусів XVIII ст. Правобережної України в колекції Національного музею декоративного мистецтва України	59
Векленко Віктор (Дніпро) До питання про визначення різновиду українських чоловічих хрестів	66

Векленко Віктор, Маріна Зоя (Дніпро)	
До питання про визначення хрестів із мушлеподібними закінченнями.....	70
Векленко Віктор, Горішній Максим (Дніпро)	
Слобожанські хрести запорозької традиції: приклади Сумщини.....	76
Векленко Віктор, Маріна Зоя, Ромашко Олександра (Дніпро)	
Предмети особистого благочестя з території колишнього Гадяцького району Полтавської області в фондах Громадського історико-етнографічного ставрографічного Музею Хреста.....	85
Векленко Віктор, Ромашко Олександра (Дніпро)	
До питання про датування деяких дукачів козацької доби	98
Панченко Володимир (Київ)	
Печатки єврейських громад Київської губернії першої половини XIX ст. як джерело з історії міської геральдики України (за матеріалами Державного архіву Київської області)	102

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК ПІЗЬНОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Саснко Наталія (Батурин)	
Батуринська сотня: територія та кордони.....	110
Юсова Олена (Ромни)	
Цехова книга різницького цеху міста Ромни 1689–1838 рр. ...	117
Мицик Юрій (Київ)	
Суперечливий діяч середини XVII ст.: полковник Іван Донець.....	121
Попельницька Олена (Київ)	
Київські міщани Солтановичі у XVI – першій половині XVII ст.	128
Павленко Сергій (Чернігів)	
Новгород-Сіверська ікона «Покрови Богородиці» (1700 р.) із зображеннями І. Мазепи, Петра I, генеральної старшини та церковних зверхників.....	134

Морозов Олександр (Ніжин)

Іконостас ніжинського козацького Миколаївського собору –
унікальний витвір мистецтва доби українського бароко 141

Волинський Владислав (Суми)

Сповідні відомості як джерело для реконструкції складу
населення полкового міста (за матеріалами
переписів парафіян м. Ніжин 1740 р.)..... 149

Науменко Андрій (Ніжин)

Парафіяльне духовенство Гетьманщини XVIII ст.
(на прикладі Киселівської сотні Чернігівського полку)..... 155

Барсуков Олександр (Київ)

Аналіз духівниці значкового товариша
Лубенського полку Федора Кохна:
соціально-економічний та родинний виміри..... 162

Медвідь Тарас (Ніжин)

Окремі приклади соціально-економічної взаємодії нижчих
верств населення та церковнослужителів Першої полкової
сотні Ніжина за матеріалами Генерального опису
Лівобережної України 1765–1769 рр. 168

Сенченко Наталія (Київ)

Фрагментація писемних джерел Києво-Печерської лаври
як джерелознавча проблема..... 175

Ластовська Оксана (Київ)

Київські Золоті ворота в часи Гетьманщини 183

Шишкіна Юлія (Глухів)

Миколаївська козацька церква у м. Глухові..... 186

Гулько Геннадій (Луцьк)

Дзвін козацької доби із с. Осекрів на Волині..... 192

Дубина Микола (Київ)

Чернігово-Сіверська земля очима іноземців (XVI–XVIII ст.)... 199

Супруненко Руслан (Полтава)

В'ячеслав Липинський про гетьмана Івана Мазепу..... 202

Замура Олена (Полтава)

«The tragedy by Poltawa»: кампанія 1708–1709 рр.
очима британських дипломатів 205

ПИСЕМНІ ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ВИВЧЕННЯ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

- Ярошевич Ірина** (Київ)
Розбудова понять морфологічної системи та їхнє термінологічне вираження в граматиках XVI–XVII ст.211
- Яцій Василь** (Київ)
До походження українських антропонімів (на матеріалі «Реестру Війська Запорозького 1649 року»). XXIII.....217
- Якубова Тетяна, Ярослав Матвійшин** (Київ)
Біблія в творчості філософа та ідеї навчання, виховання, Щастя в епоху козацької доби на сторінках епістолярію Г. С. Сковороди222
- Примак Віктор** (Суми)
О. П. Моця та проблеми вивчення старожитностей золотоординського часу – козацької доби Дніпровського Лівобережжя231
- Силук Анатолій** (Луцьк)
Бібліографічний огляд наукових досліджень пам'яток козацької доби на Запоріжжі та Волині Мазурика Юрія Михайловича (до 65-річчя від дня народження)239

ТЮРКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Біляєва Світлана, Фіалко Олена** (Київ)
Основні складові археологічного дослідження Очакова доби середньовіччя – раннього модерну (за результатами робіт 1989–2021 рр.)256
- Тимченко Віктор** (Київ)
Байдарські володіння Кайтаса Аги (за Кадіаскерськими дефтерами Бахчисарая січня 1675 р. від Р.Х.)261

ДИСКУСІЇ. ГІПОТЕЗИ. РЕЦЕНЗІЇ. ПУБЛІКАЦІЇ ДЖЕРЕЛ

- Титова Олена** (Київ)
Ще раз про Олешківську Січ: сучасний стан та археологічні дослідження 1994 року267

13. Павленко С. Іван Мазепа. Догетьманський період. Київ: Мистецтво, 2020.
14. Павленко С. Гетьман Іван Мазепа та його оточення. Невідома іконографія Києво-Печерської лаври XVII століття. *Пам'ятки України*. 2018. №1-2.
15. Павленко С. Іван Мазепа. Прижиттєві зображення гетьмана та його najbliżених. Київ: Мистецтво, 2018.
16. Павленко С. Портрет гетьмана роботи Захарія Самуйловича. *Сіверянський літопис*. 2009. № 6.
17. Павленко С. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники. Київ: КМ Академія, 2004.
18. Приватна колекція автора.
19. Примечания. *Бантыш-Каменский Д. Н.* История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения Гетманства: в 3 ч. Изд. 4-е. Киев; Санкт-Петербург; Харьков: Южно-рус. кн-во Ф. А. Иогансона, 1903.
20. Фонд С. Тарануценка (Фотографії, рисунки пам'яток архітектури та мистецтва Чернігівщини). *Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, ф. 278, спр. 651. № 629.
21. Хортик О. Сани і відзнаки в східному кодексі та УГКЦ. *Наукові записки УКУ*. 2017. Ч. 10: Богослов'я, вип. 4.

Олександр Морозов (Ніжин)

науковий співробітник

Ніжинського краєзнавчого музею

імені Івана Спаського,

член Національної спілки краєзнавців України

Іконостас ніжинського Миколаївського собору – унікальний витвір мистецтва доби українського бароко

Серед визначних пам'яток козацького бароко на теренах Гетьманщини, безповоротно втрачених у середині 1930-х рр., особливе місце посідав іконостас ніжинського Миколаївського собору. Його винятковість визначалася не лише високою мистецькою довершеністю, а й тим, що до нашого часу дійшло ім'я його творця – рідкісна обставина для церковного мистецтва тієї епохи [2, с. 158; 4, с. 369, 525–526; 9, с. 328–329].

Миколаївський собор у Ніжині було зведено впродовж 1655–1658 рр. коштом родини ніжинських полковників Івана та Василя Золотаренків – впливових і заможних діячів доби Хмельниччини та Руїни. У науковій літературі храм розглядають як прототип мурованих козацьких соборів – п'ятибанних, хрещатих у плані споруд, що в другій половині XVII ст. стали масово з'являтися на теренах Гетьманщини. Ніжинський храм є найдавнішим з-поміж пам'яток цього типу. Саме на ньому українські зодчі опановували нові прийоми мурованого будівництва, втілюючи в

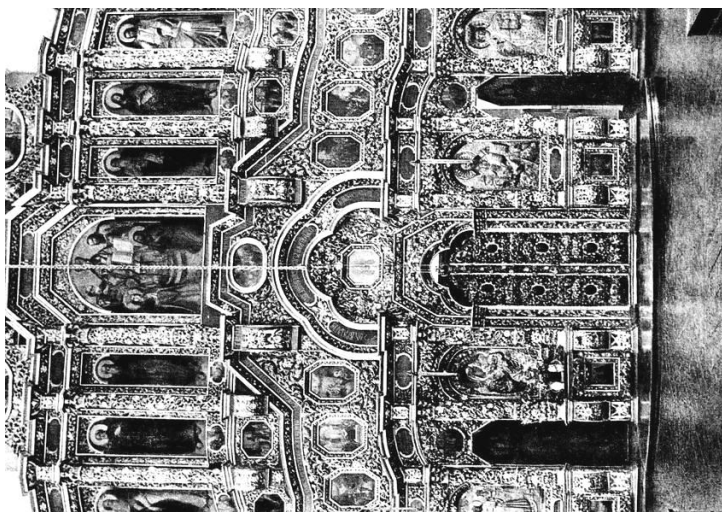
цеглі традиційні форми давньої української дерев'яної сакральної архітектури [8, с. 45–48]. Особливе значення собору як важливого духовного осередку зумовлювало потребу у відповідному внутрішньому оздобленні. У 1730-х рр. церковна громада на чолі зі священником Стефаном Волховським вирішила поновити храмовий іконостас, який на той час утратив свій естетичний вигляд.

Про історію створення нового іконостаса Миколаївського собору дізнаємося зі свідчень церковного історика архієпископа Філарета Гумілевського. Він зазначав, що у верхній частині іконостаса містився напис: *«Устроися иконостась сей подаяніями христілюбивыхъ титарей... и приходовъ церковныхъ и прилежныхъ стараніемъ всечестнаго (отца)... Волховскаго, настоятеля храма святителя Христова Николая, при благополучной державѣ имп. Елисаветы Петровны и господина киръ Рафаила Заборовскаго, архієпископа Кієвскаго, року 1734 іюня 10 д(ня)»*. Ще один напис поряд свідчив: *«списася иконостась сей Василиемъ Рекльнскимъ»* [13, с. 373].

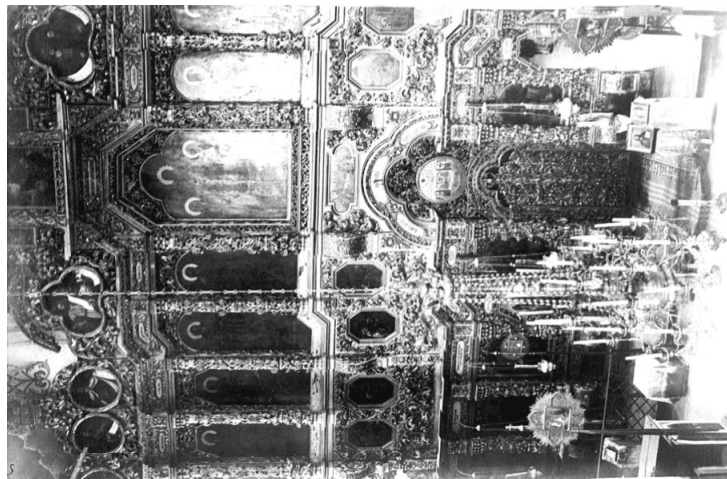
У липні 1926 р. іконостас ніжинського собору оглянув мистецтвознавець Ф. Ернст, який був тоді співробітником Київської крайової інспектури з охорони пам'яток матеріальної культури. За його свідченням, напис на звороті іконостасної ікони уточнював дату створення пам'ятки: *«Исписася иконостась сей Василиемъ Рекльнскимъ року 1734 м-ца іюня 11 дня»*. Поруч дослідник виявив ще один, який засвідчив пізніше поновлення іконостаса: *«Возобновленъ сей иконостась киевскими мастерами бр.(атьями?) Григорием Иванов Шатровыми 1888 р. августа 28 дня»* [3, с. 158].

На сьогодні збереглося лише одне фотографічне зображення, яке дає уявлення про загальний вигляд ніжинського іконостаса (Мал. 1). Ця світлина його центральної частини була уперше опублікована 1968 р. мистецтвознавцем Г. Логвином, а згодом відтворена в працях В. Вечерського, С. Оляніної та ін. [2, с. 158; 9, с. 328; 10, с. 40–103].

Історія світлини залишається дискусійною. Відомо, що фото іконостаса з ніжинського Миколаївського собору, зроблене невідомим автором на початку ХХ ст., експонувалося на виставці XIV археологічного з'їзду в Чернігові у 1908 р. У каталозі виставки це фото позначене як *«Нѣжинь. Иконостась въ Соборѣ»* (№ 1030). Подальша його доля невідома [6, с. 103]. Дослідник архітектурної спадщини В. Вечерський атрибутував опубліковане ним зображення іконостаса за копією, яка збереглася у Фонді фотофіксації пам'яток в Архіві пам'яткоохоронної документації Управління охорони та реставрації пам'яток містобудування і архітектури Держбуду України (м. Київ), та позначив його як *«Фото иконостаса Миколаївського собору в Ніжині 1920-х років»*. Вірогідно, це був саме той відбиток, який мав у своєму розпорядженні Г. Логвин.

Мал. 1. Іконостас нижнього Миколаївського собору.
Майстер В. Реклінський, 1734 р.

Мал. 3. Іконостас собору Хрестовоздвиженського монастиря
в Полтаві. Фото 1930-х рр.

Якщо прийняти датування, подане В. Вечерським, то можна припустити, що фото міг зробити Ф. Ернст, який оглядав ніжинський іконостас 1926 р. Більш докладної інформації щодо походження світлини нам виявити не пощастило, і тому розв'язання цієї загадки залишаємо майбутнім прискіпливим дослідникам...

Додаткову інформацію про живопис ніжинського іконостаса дають дві світлини ікони Божої Матері-«Одигітрії» та св. Миколая з намісного ряду (Мал. 2), які були поліграфічно відтворені 1911 р. в ювілейному виданні до 900-ліття Чернігівської єпархії. Ці зображення хоча й не високої якості, але суттєво доповнюють наші уявлення про художні особливості досліджуваної пам'ятки [5, с. 92–93].

Дослідники ніжинського іконостаса визначали його по-різному: як п'яти-, шести- або семиярусний. На нашу думку, він наслідує традиційну для того часу п'ятириарусну структуру (два ряди дрібних медальонів житійного характеру біля ікон намісного та апостольського ряду скоріше є їхнім доповненням і не відіграють самостійного значення). Іконостас закривав практично всю наву, відгороджуючи святилище від основної підкупольної частини собору. У висоту він сягав підпружних арок, на які спиралася центральна масивна баня. На думку мистецтвознавця Д. Степовика, ікони намісного ряду в ніжинському іконостасі були грубо перемальовані в XIX ст. Світлини початку XX ст. ікон Одигітрії та св. Миколая свідчать про інше. При поновленні іконостаса відомою київською фірмою ювеліра та іконописця Івана Шатрова у 1888 р. всі ікони намісного ряду були закриті срібними з позолотою шатами, виконаними в техніці карбування.

Розташовані уздовж вертикальної осі іконостаса царські врата, ікона «Тайна вечеря» та розмішений над нею образ «Спас Нерукотворний», за задумом автора, утворювали єдиний змістовний центр усієї композиції, куди повинна була спрямовуватися увага глядача. Цей ефект досягався особливим художнім прийомом, який, на нашу думку, можна вважати ознакою авторського стилю Василя Реклінського (він повторюється в усіх відомих нам іконостасах цього майстра): трилопасне барокове завершення отвору царських врат несподівано отримувало емоційне підсилення повторенням цієї ж самої форми, але збільшеної та винесеної уверх в обрамлення надвратного образу «Спаса». Візуальний ефект підсилювався пружними вигинами ліній декоративних карнизів другого та третього ярусів іконостаса. Яскраво акцентованим та емоційним осердям четвертого, так званого апостольського ряду, була багатопігурна ікона «Деїсус» («Передстояння» або «Моління»), яку безумовно можна вважати шедевром та окрасою ніжинського іконостаса. Простір між іконами усіх чотирьох ярусів був заповнений майстерно

виконаним соковитим золотим різьбленим орнаментом, а чіткий ритм симетрично розташованих ікон підкреслювався витонченими різьбленими колонами коринфського ордера, що спиралися на вигнуті виступаючі консолі. На жаль, п'ятий, найвищий ярус, так само, як праве та ліве рамена іконостаса, на фото не вмістилися.

Автор іконостасу Василь Реклінський – одна з найцікавіших постатей українського барокового мистецтва першої половини XVIII ст. Припускають, що майстер міг бути пов'язаний із традиціями Києво-Печерської іконописної школи, вплив якої помітний у його творчій манері. Цікаво, що в лаврській друкарні наприкінці XVII ст. плідно працював тезка нашого іконописця гравер Іван Реклінський: йому належить майстерно виконана форта до збірки духовних творів А. Радиви-

Мал. 2. Ікони з іконостасу Миколаївського собору: «Деїсус», «Одигітрія», «Св. Микола» Фото поч. XX ст.

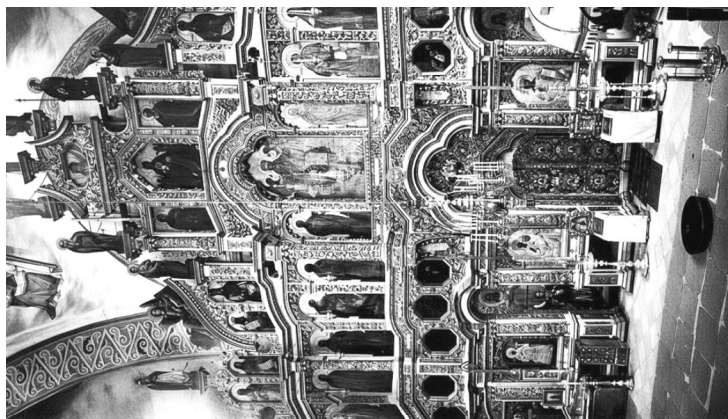
ловського «Вінець Христов», виданої коштом гетьмана І. Мазепи 1688 р. Припускають, що лаврський гравер міг бути родичем або навіть батьком творця ніжинського іконостаса [1, с. 96; 12, с. 153].

Найповнішу інформацію про В. Реклінського зібрав мистецтвознавець П. Білецький, який з'ясував, що художник тримав у Полтаві власну майстерню. Артіль була організована за цеховим принципом: у підпорядкуванні майстра була чисельна бригада робітників – підмайстрів та «молодиків». Іконописець самостійно визначав художній задум чергового творіння, його мистецькі та конструктивні особливості, а всі умови та характеристики ретельно прописували у контракті. Особисто оглянувши церкву, В. Реклінський визначав техніку виконання елементів іконостаса залежно від габаритів та системи освітлення внутрішнього простору. В його контрактах йдеться, наприклад, про такі технічні подробиці, як застосування срібної чи золотої підложки, коли на ґрунт майбутньої ікони перед нанесенням фарби накладали шар сусального

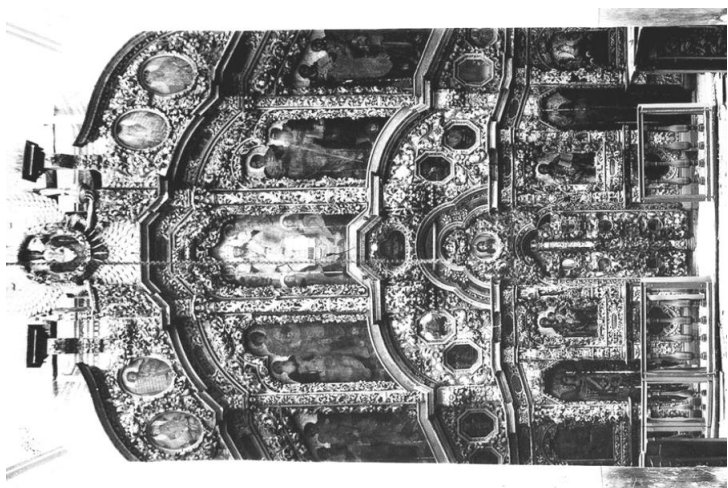
золота або срібла. Таким чином художник досягав ефекту «внутрішнього підсвічування» та об'ємності. Серед обумовлених контрактом робіт він зазначав такі техніки, як столярні роботи, гравірування візерунків по левкасу, скульптурне різьблення дерев'яних деталей, позолоту елементів декору тощо. Як правило, іконостаси виготовляли безпосередньо у полтавській майстерні. Митець власноруч накреслював на заґрунтованій основі контури майбутнього малюнку, після чого за роботу бралися підмайстри, які прописували фарбами головні елементи зображень. Коли справа доходила до облич та інших важливих деталей, за пензля брався сам майстер і вже власноруч завершував ікону. Коли іконостас був завершений та всі деталі підігнані, його розбирали, вантажили на вози та транспортували до місця призначення. Цей етап був найскладнішим та найнебезпечнішим, і відповідальність за нього завжди брав на себе замовник. Так, у письмовій скарзі В. Реклінського київському митрополиту Рафаїлу Заборовському на опішнянського протопопа Олексія Яковліва йдеться про те, що при транспортуванні іконостаса з вини замовника той був пошкоджений. Відновлення пошкоджень потребувало фінансового відшкодування, вартість якого майстер визначив у 80 крб. [1, с. 242.] На жаль, опішнянський іконостас Василя Реклінського до нашого часу не зберігся, і будь-яких його зображень дослідникам відшукати не пощастило.

Окрім ніжинського та опішнянського, історичні документи свідчать про ще одну роботу майстра – іконостас соборного храму Хрестовоздвиженського монастиря в Полтаві. Близько 1734 р. В. Реклінський уклав контракт з ктитором монастиря полтавським полковником В. Кочубеєм на оздоблення соборного храму. За виконання робіт майстер з артілью мали отримати від замовника 4000 крб., «доброго коня, сукна тонкого на кунтуш, 5 відгодованих кабанів, 4 корови, 30 баранів, 20 пудів масла, 4 діжки горілки, 700 в'ялених рибин». На жаль, з невідомої нам причини цей іконостас В. Реклінським до кінця завершений не був. П. Білецький припускав, що це могло статися через передчасну смерть майстра. На цю думку наштовхує те, що жодної інформації про виконання ним будь-яких робіт після 1734 р. більше не з'являється. Вже в другій половині XVIII ст. роботи із оздоблення іконостаса завершував інший іконописець – осташківський майстер Сисой Шалматов [1, с. 242; 2, с. 190]. Зображення цього іконостаса, також знищеного в 1933 р., збереглося (Мал. 3), і його порівняння з іконостасом ніжинським виявляє прямі аналогії, які можна вважати притаманними школі В. Реклінського.

З діяльністю В. Реклінського, хоча й не задокументованою, дослідники пов'язують ще одну визначну пам'ятку 30-х років XVIII ст., а саме іконостас Преображенської церкви у Великих Сорочинцях (Мал. 4).

Мал. 5. Іконостас Георгіївської церкви
Видубицького монастиря. Фото поч. XX ст.

Мал. 4. Іконостас Преображенської церкви
у Великих Сорочинцях, 1732–1734 рр.

Церква була споруджена гетьманом Д. Апостолом у власному мастку в 1732–1734 рр. та стала усипальницею його родини. Висновки мистецтвознавців однозначні: участь В. Реклінського у створенні іконостаса є майже незаперечною [11, с. 27–41].

Високий професійний рівень виконаних творів, потужний творчий потенціал і наближеність В. Реклінського до оточення гетьмана Д. Апостола дають підстави припускати, що географія його мистецької діяльності була значно ширшою, ніж це засвідчують відомі нині джерела. Пошук творчих робіт художника триває. На нашу думку, майстер разом зі своєю артілью міг бути причетним до створення ще однієї визначної пам'ятки, яка зазвичай не розглядається дослідниками в контексті творчості В. Реклінського. Йдеться про іконостас Георгіївської церкви Видубицького монастиря в Києві. За архітектурним вирішенням храм належить до того ж самого типу, що й Миколаївський собор. Водночас він вирізняється значно більшою висотою, що зумовило відповідні пропорції іконостаса: порівняно з ніжинським він є вищим і має додатковий шостий ярус [2, с. 98].

Храм було зведено у 1696–1701 роках коштом стародубського полковника М. Міклашевського. На початку XVIII ст. монастир перейшов під опіку гетьмана Д. Апостола, який профінансував спорудження монастирської дзвіниці, тоді як його дружина Уляна близько 1727 р. подарувала Георгіївській церкві новий іконостас. Світлини цього іконостаса, знищеного в середині 1930-х рр., збереглися й переконливо свідчать про його стилістичну близькість до ніжинського (Мал.5). Помітними є спільні конструктивні та художні риси, а передусім – характерне трилопасне обрамлення ікони «Нерукотворний Спас» над царськими воротами, відоме також за іконостасами в Ніжині, Полтаві та Великих Сорочинцях. Непрямим аргументом на користь авторства В. Реклінського може слугувати його співпраця в цей період із гетьманом Д. Апостолом. Звичайно, це припущення ще потребує глибшого дослідження.

Отже, іконостас ніжинського Миколаївського собору слід розглядати не лише як окрему пам'ятку, а як ключовий елемент у дослідженні творчої спадщини В. Реклінського та розвитку українського іконостасного мистецтва XVIII ст. Порівняльний аналіз з іконостасами полтавського Хрестовоздвиженського монастиря, Преображенської церкви у В. Сорочинцях та Георгіївської церкви Видубицького монастиря дає підстави говорити про існування кола пам'яток, об'єднаних спільними стилістичними рисами. Подальші архівні пошуки та атрибуційні студії барокових іконостасів можуть суттєво доповнити наші знання про цього майстра та повернути його ім'я до належного місця в історії українського мистецтва.

Джерела та література

1. Белецкий П. Украинская портретная живопись XVII–XVIII века. Ленинград, 1981. 256 с.
2. Вечерський В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України. Київ, 2002. 591 с.
3. Жолтовський П. Художнє життя на Україні в XVI–XVIII ст. Київ, 1983. 177 с.
4. Історія українського мистецтва: у 5 т. Т. 3: Мистецтво другої половини XVI–XVIII століття. Київ, 2011. 1087 с.
5. Картины церковной жизни Черниговской епархии из IX вековой ее истории. Киев, 1911. 206 [63] с.
6. Каталог выставки XIV Археологического Съезда в г. Чернигове. Чернигов, 1908. [504] с.
7. Логвин Г. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки. Київ, 1968. 468 с.
8. Морозов О. Пам'ятка козацької слави // Пам'ятки України. 1992. № 2–3. С. 45–48.
9. Оляніна С. Український іконостас: символічна структура та іконологія. Київ, 2019. 400 с.
10. Іконостас Вознесенської церкви у містечку Березна: втрачена пам'ятка мистецтва доби Бароко // Українська художня культура: пам'яткохоронні проблеми. Київ, 2011. С. 40–103.
11. Дорофійенко І., Рутковська О. Сорочинський іконостас – видатний твір образотворчого мистецтва 1730-х років. З досвіду реставрації Сорочинського іконостаса // Сорочинський іконостас: альбом. Київ, 2010. С. 27–41.
12. Степовик Д. Іконопис козацької доби // Ніжинська старовина. 2007. № 5 (8). С. 151–154.
13. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Кн. 7. Чернигов, 1873. С. 373.

Владислав Волинський (Суми)
аспірант Сумського державного педагогічного університету
ім. А. С. Макаренка

Сповідні відомості як джерело для реконструкції складу населення полкового міста (за матеріалами переписів парафіян м. Ніжин 1740 р.)

Сповідні відомості традиційно використовуються дослідниками як джерела, що слугують переважно потребам генеалогічних пошуків. Проте за сухою формою цих документів церковного походження лежить масив даних, що, на нашу думку, дозволяє провести детальне вивчення структури соціуму населених пунктів Війська Запорозького.